

На основу тачке 26. Одлуке о условима и начину обављања мењачких послова ("Службени гласник РС", бр. /2006), гувернер Народне банке Србије доноси

У П У Т С Т В О **ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ОДЛУКЕ О УСЛОВИМА И НАЧИНУ ОБАВЉАЊА** **МЕЊАЧКИХ ПОСЛОВА**

1. Банке и овлашћени мењачи мењачке послове обављају у складу са Одлуком о условима и начину обављања мењачких послова (у даљем тексту: Одлука), овим упутством и уговором о обављању мењачких послова (у даљем тексту: уговор).

2. Уговором се уређују међусобни односи банке и овлашћеног мењача.

Уговор садржи нарочито:

- назив и седиште уговорних страна;
- одредбу да уговор не производи правно дејство ако привредни субјект нема овлашћење Народне банке Србије за обављање мењачких послова;
- списак мењачких места овлашћеног мењача;
- минималне техничке услове за обављање мењачких послова;
- начин предаје ефективе и чекова;
- начин обрачуна и наплате провизије за обављање мењачких послова;
- обавезе у случају раскида уговора.

3. Ради закључења уговора, овлашћени мењач је обавезан да:

- набави одговарајућу опрему према спецификацији банке, односно Народне банке Србије, а посебно савремене уређаје за откривање фалсификата (уређаји са сензорима за маркере и магнетну детекцију који откривају већину фалсификата САД долара, уређаји који откривају фалсификате евра и УВ лампу);
- мењачко место опреми бројачком машином.

4. Надлежна организациона јединица Народне банке Србије ће овлашћеном мењачу с којим је закључила уговор о инсталирању, коришћењу и одржавању софтвера за обављање мењачких послова инсталирати овај софтвер тек после пружања доказа о уплати накнаде

за тај софтвер, а софтвер ће овом овлашћеном мењачу бити дат на коришћење за време трајања тог уговора.

5. Банка овлашћеном мењачу с којим је закључила уговор уручује, за свако мењачко место, овлашћење, које је овлашћени мењач дужан да истакне на мењачком месту.

Овлашћеном мењачу који користи софтвер Народне банке Србије, Народна банка Србије уручује, за свако мењачко место, и идентификационе картице за обављање мењачких послова коришћењем софтвера Народне банке Србије.

5а. Народна банка Србије уручује банци један компакт-диск из тачке 18а. Одлуке, а почетком сваке календарске године уручује јој нови компакт-диск из те тачке ако су се изменили подаци достављени на претходном компакт-диску.

Народна банка Србије уручује и овлашћеном мењачу један компакт-диск из става 1. ове тачке, на начин из тог става, и то за свако мењачко место.

6. Народна банка Србије доставља мењачима обавештења у вези са обављањем мењачких послова, а посебно обавештења која се односе на стране новчанице, и то кад од централних банака других земаља и других међународних институција добије податке о страним новчаницама значајне за обављање мењачких послова.

Овлашћеним мењачима с којима је закључила уговор, банка обавештења у вези са обављањем мењачких послова доставља у складу са уговором.

7. На мењачком месту овлашћени мењач мора поседовати:

- 1) овлашћење Народне банке Србије за то мењачко место;
- 2) копије важећих уговора;
- 3) компакт-диск из тачке 5а. овог упутства, као и обавештења банке, односно Народне банке Србије која се односе на стране новчанице;
- 4) обавештења банке, односно Народне банке Србије у вези са обављањем мењачких послова.

8. Мењачке послове код овлашћеног мењача непосредно могу обављати само лица која испуњавају услове из тачке 4. став 2, алинеје пета, шеста, седма и десета, Одлуке.

Поред лица из става 1. ове тачке, на благајничком месту могу бити присутни још само радници чије је присуство оправдано (радници обезбеђења, радници задужени за транспорт и др.), док је другим лицима приступ забрањен.

Приступ мењачком месту дозвољен је контролном органу, односно овлашћеном лицу Народне банке Србије које врши контролу, када врши ту контролу.

9. Радници који раде на мењачким пословима могу у просторији мењачког места ван касе држати само своју готовину, и то највише у износу динарске противвредности 100 евра (џепарац).

Ако су на благајничком месту присутна и лица из тачке 8. став 2. овог упутства, њихова готовина не може бити већа од износа из става 1. ове тачке.

10. Резиденти – физичка лица која ефективно купују у износу већем од 5.000 евра, или у одговарајућој противвредности у другој страниој валути, дужни су да ту куповину најаве 48 сати раније.

11. О извршеном откупу и продаји ефикасне и чекова, мењач издаје потврду, која има најмање једну копију. Оригинал потврде мењач предаје резиденту – физичком лицу, односно нерезиденту – физичком лицу, а копију, без обзира на медиј на коме се налази, чува до истека законом утврђеног рока за чување књиговодствене документације.

Потврда из става 1. ове тачке обавезно садржи следеће податке:

- назив мењача;
- назив и адресу мењачког места;
- шифру благајничког места;
- ознаку посла (откуп, продаја) и редни број потврде, који се не сме понављати;
- име и презиме резидента – физичког лица и нерезидента – физичког лица, њихов лични број из важеће личне карте или број важеће путне исправе код сваке трансакције чији је износ једнак износу утврђеном прописом којим се уређује спречавање прања новца и финансирања тероризма или је већи од тог износа;
- шифру основа откупа (796 и 701 за ефективу а 795 и 699 за чекове) или продаје (700 и 701 за ефективу а 795 и 699 за чекове);
- ознаку валуте, износ у страниој валути и износ у динарима;
- курс по коме је обављена трансакција;
- процент и износ провизије;
- датум и место издавања потврде;
- време извршене трансакције;

- потпис благајника или његову шифру.

Ради заштите физичког лица од фалсификата, ваноптицајних новчаница и сл. – мењач, поред података из става 2. ове тачке, у потврду из става 1. те тачке уноси:

- код сваке продаје физичком лицу ефективе, и то новчаница апоена од 50 и 100 САД долара – име и презиме резидента – физичког лица и његов лични број из важеће личне карте или пасоша, односно име и презиме нерезидента – физичког лица и број његове важеће путне исправе, као и серијске бројеве новчаница;

- код сваке продаје физичком лицу ефективе, ако ово лице то захтева – име и презиме резидента – физичког лица и његов лични број из важеће личне карте или пасоша, односно име и презиме нерезидента – физичког лица и број његове важеће путне исправе, као и серијске бројеве новчаница.

Потврда из става 1. ове тачке мора бити сачињена у складу с рачуноводственим стандардима и мора да садржи редни број, који се не сме понављати. Програмска опрема мора бити израђена тако да се после уношења првог редног броја потврде унесе наредни бројеви, који се до краја предвиђене серије више не могу мењати.

У случају прекида рада електронског система на благајничком месту, мењач користи одштампане обрасце потврда о откупу и продаји ефективе и чекова који већ садрже редне бројеве и води евиденцију о утрошеним обрасцима тих потврда. Ове потврде се штампају у блоковима – у оквиру одређених серијских бројева.

Мењач је дужан да, после успостављања рада електронског система на благајничком месту, у дневник благајне одмах унесе податке са образаца потврда о откупу и продаји ефективе и чекова из става 5. ове тачке.

12. Мењач свакодневно сачињава дневник благајне о куповини и продаји ефективе и чекова, који обавезно садржи:

- назив мењача;
- врсту валуте, износ у валути, курс, обрачунату динарску противвредност, износ обрачунате провизије и укупан износ динара;
- почетно стање ефективе и готовине и њихово стање на крају дана;
- серијске бројеве потврда о куповини, односно о продаји и податке о другим трансакцијама на благајничком месту;
- време извршене трансакције;

- шифру основа куповине, односно продаје (ефектива, чекови);
- печат и потпис, односно нумеричку ознаку овлашћеног мењача;
- место и датум.

Подаци у дневнику благајне морају се уносити хронолошки, према временском редоследу трансакција, и морају одговарати подацима о износима откупљене, односно продате ефективе и чекова, као и подацима о другим трансакцијама на благајничком месту – по врсти и износима, према појединачним потврдама.

Дневник благајне овлашћени мењач закључује на крају сваког радног дана и чува га, у штампаном облику, до истека законом утврђеног рока за чување књиговодствене документације.

Овлашћени мењач је дужан да стање готовине и ефективе у дневнику благајне сваког дана срањује са стварним стањем готовине и ефективе у каси, о чему мора поседовати писмени доказ.

13. Мењач је дужан да, при обављању мењачких послова, утврди да ли је страна новчаница исправна, да ли је у оптицају, да ли је истекао рок за њену замену и да ли је у питању новчаница за коју мењач сумња да је фалсификована.

Код обављања мењачких послова, страна новчаница сматра се неисправном:

- ако је фалсификована;
- ако је новчаницу прогласио безвредном надлежни орган емитента;
- ако је процент површине преосталог дела новчанице мањи од процента који утврђује банка;
- ако је део који недостаје на новчаници надокнађен другом врстом папира или папиром с друге новчанице, што се квалификује као покушај преправке и подлеже експертизи;
- ако су главни мотиви или ознаке апоена преправљени на било који начин и из било којих побуда;
- ако је прањем или деловањем неке супстанце избледела у толикој мери да су њене основне карактеристике (врста валуте, апоен, елементи заштите и др.) непрепознатљиве;
- ако је умрљана јарком бојом (*alert colours*) којом се врши хемијска заштита у транспорту, односно којом се новчанице боје у случају насилног отварања паковања новца (овакве новчанице су обично обојене по ивицама и угловима, а могу бити обојени и њихови штампани делови, и то једном од јарких боја – црвеном, црном, плавом,

зеленом и сл., при чему се код покушаја скидања ових боја често добије блеђа нијанса боје и најчешће се оштете места с којих је покушано скидање боје);

- ако на постојећем делу новчанице недостају сви заштитни елементи (нпр. водени жиг, магнетна заштита, обојена влакна, сигурносна нит, микротекст) или су ови елементи нечитљиви;

- ако на постојећем делу новчанице недостају сва обележја аутентичности (нпр. назив банке, серијски број, вредност новчанице исказана словима и бројевима, главна слика) или су та обележја нечитљива;

- ако је до те мере лепљива, натопљена уљем, уништена ватром, хемикалијама, труљењем и сл., односно контаминирана да не може бити испитана.

15. Ако овлашћени мењач није сигуран да је нека новчаница у оптицају, подносиоца такве новчанице упутиће на банку с којом је закључио уговор.

На начин из става 1. ове тачке поступа се и ако је страна новчаница до те мере оштећена или похабана да се не може идентификовати.

16. Ако при подношењу стране новчанице на откуп мењач посумња да је у питању фалсификат, дужан је да на одговарајући начин покуша да задржи лице које је поднело ту новчаницу и да одмах позове радника органа унутрашњих послова. У присуству радника тог органа сачињава се записник о одузимању сумњиве новчанице, у три примерка, с подацима о подносиоцу, као и о самој новчаници (врста валуте, апоен, серијски број и др.). Сумњива новчаница се, уз један примерак записника, доставља организационој јединици Народне банке Србије у чијем су делокругу послови трезора, ради експертизе, други примерак записника доставља се надлежном секретаријату министарства надлежног за унутрашње послове, а трећи задржава мењач за своје потребе. Лицу које је поднело сумњиву новчаницу издаје се потврда о одузимању те новчанице.

Народна банка Србије обавештава мењача о извршеној експертизи – на обрасцу *Извештај о експертизи новца*, који се састоји од четири нумерисана примерка: први примерак доставља се надлежном секретаријату министарства надлежног за унутрашње послове на територији на којој је фалсификат откривен, други и трећи примерак достављају се мењачу, а четврти остаје у архиви Народне банке Србије. Ако се експертизом установи да је достављена новчаница исправна, новчаница се враћа пошилџаоцу.

Код откривања фалсификата стране новчанице после откупа, без обзира на то да ли је њен подносилац познат, записник се саставља комисијски – у четири примерка: један примерак записника и сумњива новчаница достављају се организационој јединици Народне банке Србије у чијем су делокругу послови трезора, један надлежном секретаријату министарства надлежног за унутрашње послове, а два задржава мењач.

Ако сумњиву новчаницу на откуп поднесе лице с дипломатским пасошем, том лицу се издаје потврда о одузимању новчанице, ако је могуће на једном од светских језика. Од тог лица се (без присуства радника органа унутрашњих послова) узимају потребни подаци и о томе обавештава надлежни секретаријат министарства надлежног за унутрашње послове. Састављање и достава записника о одузимању ове новчанице врше се на начин утврђен у ставу 1. ове тачке.

17. Путнички чек се откупљује по следећем поступку: корисник чека је дужан да други потпис на чеку, који мора да одговара првом потпису, стави у присуству мењача на шалтеру. Ради утврђивања аутентичности потписа, односно утврђивања да чек на наплату подноси прави корисник – мењач потписе на чековима упоређује с потписом корисника на његовој путној исправи.

Ако треће лице овлашћеном мењачу поднесе на откуп путнички чек који је корисник на оба места већ потписао и на коме је, на месту предвиђеном за попуњавање наредбе (pay to order), наредба већ попуњена на име лица које тај чек подноси на откуп – подносиоца овог чека овлашћени мењач упућује на банку с којом је закључио уговор.

Код сваког откупа путничког чека, овлашћени мењач је дужан да у потврду о откупу унесе: име и презиме резидента – физичког лица и нерезидента – физичког лица, њихов лични број из важеће личне карте или број важеће путне исправе, место сталног пребивалишта и адресу, серијски број и место издавања чека.

18. Ако банкарски чек поднет на откуп испуњава све потребне услове, мењач ће од корисника (ремитента) захтевати да га индосира пред њим – стављањем потписа на полеђини чека (по његовој ширини), а идентитет корисника утврдиће на основу важеће путне исправе или важеће личне карте. Кад се идентитет корисника утврђује на основу путне исправе, потпис мора бити идентичан потпису на тој исправи.

Ако овлашћени мењач прими на шалтеру банкарски чек на коме се износ исписан словима не слаже са износом исписаним цифрама,

такав чек неће откупити, а корисника ће упутити на банку с којом је закључио уговор да га преузме на наплату (инкасо).

Ако на банкарском чеку недостаје неки од битних елемената чека, или је неки од тих елемената преправљен, нечитак или радиран (саструган) – овлашћени мењач такав чек неће откупити, а корисника ће упутити на банку с којом је закључио уговор. Овлашћени мењач неће откупити ни банкарски чек који је издат у више примерака (што се види из ознаке на самом чеку – First, Original, Second, Duplicate) ако се не поднесу сви примерци тог чека.

Овлашћени мењач може откупити банкарски чек кад корисник преда и оригинал и копију тог чека и кад оба примерка претходно потпише (индосира) на полеђини. И оригинал и копију чека овлашћени мењач доставља банци с којом је закључио уговор.

19. Ефективу из тач. 14. и 15. Одлуке, овлашћени мењач продаје банци на начин и у терминима предвиђеним Одлуком и уговором, уз потврду о излазу ефективе ради продаје банци.

22. Приликом предаје банци откупљених чекова, овлашћени мењач је дужан да за путничке чекове који гласе на страну валуту стави свој печат на лице чека (на месту за попуњавање наредбе – order), као и на његову полеђину (по ширини), с потписом овлашћеног лица. У случају да корисник чека није попунио датум, датум откупа чека дужан је да стави овлашћени мењач.

23. Овлашћени мењач може готовину и ефективу из благајне једног мењачког места преносити у благајну другог мењачког места.

Пренос из става 1. ове тачке мора пратити потврда о интерном излазу, односно улазу готовине, односно ефективе, као и документ с пописом спецификованих износа у готовини и ефективи које су предмет преноса, који је, и то на оба мењачка места, потписао овлашћени мењач или лице које он овласти и који је оверен печатом тог овлашћеног мењача.

Потврде и документ из става 2. ове тачке овлашћени мењач је дужан да чува на оба мењачка места.

24. Ефективу остварену у смислу Одлуке овлашћени мењач може положити на посебан текући девизни рачун код банке отворен у складу с прописом којим се уређују услови отварања и начин вођења девизних рачуна резидената.

Ефективу из става 1. ове тачке чини ефектива коју овлашћени мењач купује од банке ради обезбеђења валутне структуре у смислу тачке 13. Одлуке и ефектива коју овлашћени мењач оствари откупом од физичких лица.

Банка откуп ефективе од овлашћеног мењача, односно продају ефективе овлашћеном мењачу врши преко посебног текућег девизног рачуна овлашћеног мењача код банке.

25. Путуюћи мењач мора у време пословања, поред потврде да је укључен у мењачко место мењача, коју му издаје мењач, поседовати овлашћење мењача чији је он део, као и на видном месту истакнут беџ са својим именом и презименом и ознаком "ПУТУЈУЋИ МЕЊАЧ".

Путуюћи мењач послује са ефективом и готовином које му дневно дотира мењачко место у које је укључен. После завршетка смене, путуюћи мењач саставља дневник благајне и укупну ефективу и готовину предаје мењачком месту у које је укључен.

26. Банка је дужна да Народној банци Србије свакодневно, у електронском облику, доставља извештај о обављеним мењачким пословима, и то на обрасцу који је, као Прилог 1, одштампан уз ово упутство и његов је саставни део.

Извештај из става 1. ове тачке обухвата и податке о откупу ефективе и чекова од овлашћеног мењача, као и податке о продаји ефективе и чекова овлашћеном мењачу с којим банка има закључен уговор.

У случају прекида рада електронског система, банка је дужна да, одмах после успостављања рада тог система, достави извештај из става 1. ове тачке.

27. Овлашћени мењач који користи софтвер Народне банке Србије дужан је да Народној банци Србије свакодневно, у електронском облику, доставља извештај о обављеним мењачким пословима, и то на обрасцу који је, као Прилог 2, одштампан уз ово упутство и његов је саставни део.

У случају прекида рада електронског система, овлашћени мењач је дужан да, одмах после успостављања рада тог система, достави извештај из става 1. ове тачке.

Овлашћени мењач који користи софтвер банке дужан је да тој банци свакодневно доставља извештај о обављеним мењачким пословима, и то на обрасцу из става 1. ове тачке.

29. Даном примене овог упутства престаје да важи Упутство за спровођење Одлуке о условима и начину обављања мењачких послова и поступку контроле мењачких послова ("Службени гласник РС", бр. 42/2005 и 77/2005).

30. Ово упутство ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у "Службеном гласнику РС", а примењује се од 7. августа 2006. године.

О. бр. 93
3. августа 2006. године
Београд

Г у в е р н е р
Народне банке Србије

Радован Јелашић,с.р.

Прилог 1

_____
(назив банке)

_____
(матични број)

**ДНЕВНИ ИЗВЕШТАЈ БАНКЕ
О ОБАВЉЕНИМ МЕЊАЧКИМ ПОСЛОВИМА
на дан _____**

Озна- ка валу- те	ОТКУП ЕФЕКТИВЕ			ОТКУП ЧЕКОВА			ПРОДАЈА ЕФЕКТИВЕ			ПРОДАЈА ЧЕКОВА			Стање на наменским девизним рачуницима овлашћених мењача
	Од резидената физичких лица	Од нерезидената физичких лица	Од овлашћених мењача	Од резидената физичких лица	Од нерезидената физичких лица	Од овлашћених мењача	Резиденти- ма физичким лицима	Нерези- дентима физичким лицима	Овлашће- ним мењачима	Резиденти- ма физичким лицима	Нерези- дентима физичким лицима	Овлашће- ним мењачима	
	шифра (796)	шифра (701)	шифра (572)	шифра (795)	шифра (699)	шифра (572)	шифра (700)	шифра (701)	шифра (573)	шифра (795)	шифра (699)	шифра (573)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

_____
(место и датум)

_____
(печат и потпис)

